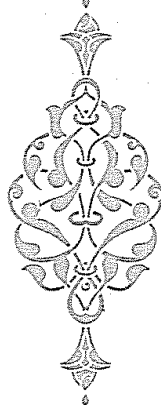

• ilmi dergi diyânet

Huzurevinin Dindeki Yeri
Kerim Buladı

Ceza İnfaz Kurumlarında Din Eğitimi
Abdullah Demir

Hanefî ve Şâfiî Mezheplerinde Vitr Namazı
Büşra Yüzüğüldü

İslamî Kaynaklar Işığında Rüya Konusuna Kelamî Bir Bakış
Selim Özarlan

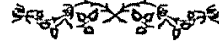
Hz. Peygamber'in Tarihi Olaylarla İlgili Dualarından Örnekler
Ali Aksu

Peygamber Efendimizin Evliliklerinin Sebep ve Hikmetleri
Mehmet Soysaldı

HANEFÎ VE ŞÂFÎ MEZHEPLERİNDE VİTİR NAMAZI*

Büşra YÜZÜGÜLDÜ**

Özet:

İslâm'ın bina olduğu esasların başında şüphesiz namaz gelmektedir. Kur'an'da birçok ayette namazın önemi vurgulanmıştır. İnsan hayatında namaz, farklı zaman ve durumlarda yer almaktadır. Farz, vacib ve sünnet namazların arasında gerek hükmü gerekse de kılınışı bakımından Hanefî ve Şâfî mezhepleri arasında birçok ihtilafı barındıran vitir namazını bu çalışmada tüm boyutlarıyla ele almaya çalıştık.

İki bölüm halinde oluşan bu çalışmada birinci bölümde vitir namazının hükmü konusunda mezheplerin görüşlerine yer verilirken; ikinci bölümde ise vitir namazının kılınışı (rek'at sayısı, vakti, kıraati ve kunut) konusu ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Namaz, Vitir Namazı, Vacib, Kunut

Witr Prayer in Hanafi and Shafi'i Schools

Abstract:

Definitely, prayer is the basic element in Islam. The importance of prayer is emphasized in various verse of the Quran. Prayer takes place different places and conditions in human life: We tried to deal with witr prayer sheltering a lot of disagreement between Hanafi and Shafi'i sectarians in our study.

This study consists of two parts. In the first part, we gave place to views of madhalbs about the ruling on witr prayer. In the second part, we deal with how to perform witr prayer. (the number of rakah, the time of witr prayer, way of reading/qiraa and qunut)

Key Words: Prayer, Witr Prayer, Imperative, Qunut

* Bu makale, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Prof.Dr. Ahmet Yaman'ın danışmanlığında hazırlanmış olan aynı isimli lisans tezine dayanmaktadır.

** SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi.

Giriş:

Kişinin Allah'a karşı ferdî sorumluluklarının en üst göstergesi olan namaz, insan hayatının her döneminde farklı şekillerde yer alır. Namazın; beş vakit farz namaz, cuma namazı, bayram namazları, nezir, kusûf ve husûf namazları, tesbih namazı, diğer nafil namazlar ve cenaze namazı olarak yaşamın her haline serpiştirilmiş olduğu aşîkârdır. Bu namazlar arasında insan hayatının en küçük zaman dilimi diye nitelendirilebileceğimiz bir “gün”ün sonunda kılınan en son namaz ise vitirdir.

Gerek hükmü gerekse de kılınışı konusunda Hanefî ve Şâfiî mezhepleri arasında ihtilâflı bir konu olan vitir namazını bu çalışmada tüm boyutlarıyla ele almaya çalıştık. Konu çerçevesinde gördük ki Hanefîlerin “vâcib” telâkkisi ile mezheplerin namazda “kunut” uygulaması, başlı başına bir teze konu olabilecek niteliktedir. Bu açıdan bu iki konuyu sadece vitir namazı kapsamında ele aldık.

Hanefî ve Şâfiî mezheplerinin hem vitir namazının hükmü konusundaki delil ve görüşlerini hem de vitir namazının kılınışı (vakti, rek'at sayısı, kıraati vs.) konusundaki görüşlerini ayrı başlıklarda ele alıp sonunda da bir değerlendirmeye tâbi tuttuk.

Vitir namazı sünnetle sabit olan bir namaz olduğu için öncelikle konuyla ilgili hadisleri Concordance'dan taradık. Ulaştığımız hadisler üzerine yazılmış şerhlere müracaat ettik. Merğînânî'nin (v.593/1197) el-Hidâye adlı eseri özelinde bir anlamda Hanefî mezhebinin dayandığı hadisleri ihtiva eden Zeylaî'nin (v.762/1360) Nasbü'r-Râye ile Şâfiî mezhebinde konuya münhasır yazılmış Mervezî'nin¹ (v.294/906) Kitabü Salâti'l- Vitir kitabına müracaat ettik. Mervezî'nin bu eseri kütüb-i tis'a dışındaki hadis kitaplarından da rivayetler içermektedir. Kütüb-i tis'a dışında bulunan (Abdürrezzak (v.211/826), el-Musannef; İbn Ebu Şeybe (v.235/849), el-Musannef; Ebu Yâ'la (v.307/919), el-Müsned; İbn Huzeyme (v.311/924), es-Sahîh; İbn Hıbbân (v.354/965), es-Sahîh; Hâkim (v.405/1014), el-Müstedrek; Beyhakî (v.458/1066), es-Sünenü'l- Kübra, vd.) rivayetlerde, Mervezî'nin bu kitabını referans olarak verdik.²

- 1 Mervezî, Muhammed b. Nasr: Şâfiî fakihî ve muhaddis olan âlimin “İhtilâfü'l-Ulema”, “es-Sünne”, gibi kitaplarının yanı sıra “Kitabü Salâti'l- Vitir” adlı eseri konuyla ilgili tüm hadisleri bir arada toplayan kapsamlı bir eserdir. Detaylı bilgi için bk. Ünal, Halit, “Mervezî”, DİA, XIX/ 235.
- 2 Örneğin: Câbir (r.a.) rivayet ediyor: “Hz. Peygamber bize ramazanda sekiz rekât (teravih) namazı ve vitir namazını kıldırdı. Ertesi akşam/gece biz mescidde toplandık. Hz. Peygamber'in bizim yanımıza gelip namaz kıldırmasını bekledik. Tâ ki sabah oluncaya kadar. (Sabah olunca) Rasûlullah bizim yanımıza geldi. Biz 'Ya Rasûlallah, bizim yanımıza gelip bize namaz kıldırmanızı umuyorduk'dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber, 'Vitir namazının size farz kılınmasından korktum.'dedi..” Mervezî, Ebu Abdullah Muhammed b. Nasr, *Salâti'l-Vitir*, thk. Muhammed Ahmed Aşûr, Kahire, 1993, hd no:23 (İbn Hıbbân, *es-Sahîh*, 4/62; Ebu Yâ'la, *el-Müsned*, 3/336-337; İbn Huzeyme, *es-Sahîh*, 2/138).

Bu çalışmada vitir namazıyla ilgili olarak her iki mezhepten ilk dönem furû kaynaklarına bakmaya çalıştık. Edindiğimiz bilgileri mezheplerin sünnete genel bakış açılarını göz önünde tutarak izah ettik. Birinci bölümde bu durum kendini daha çok gösterirken, ikinci bölümde daha çok rivayetler üzerinde değerlendirmeler yaptık.

I. VİTİR NAMAZI VE HÜKMÜ

A. Vitir Kavramı ve Vitir Namazı

Arapça'da vitir (vetir) kelimesi çiftin karşısı olarak (sayıda) tek yapmak, ikiye ayrılması mümkün olmayan bir bütün, bir tek anlamına geldiği gibi yayın kirişi, sazın teli gibi anlamlara da gelir. Bu kelime vav harfinin esreli okunuşuyla vitr, tek anlamına; fethalı okunuşuyla vetr ise kin ve düşmanlık anlamlarına da gelir. Temîmliler bu kelimedede vav'ı esreli okuyarak “tek” anlamında kullanırken, Hicazlılar ve Necdîliler ise vav'ı fethalı okuyarak aynı anlamda kullanırlar.³

Bu kelime Kur'an'da bir yerde geçer: “Hem çifte hem de teke (andolsun).”⁴ Ayette geçen ve tek anlamına gelen kelime Âsım, İbn Kesîr, İbn Amr ve İbn Âmir kıratlerine göre “el-Vetr” şeklinde okunur. “el-Vetr” kelimesi konusunda farklı tefsirler yapılmıştır. Bu konuda İbn Abbas'tan da bir rivayet vardır: “Çift sabah namazı, tek de akşam namazıdır.”⁵ Vetr terimi - veya daha yaygın olan Necdî telaffuzuna göre vitir- “tek” veya “bir” olan şeyi kapsar ve bu nedenle Allah'a verilen adlardan biri olarak kabul edilir.⁶ Çünkü Allah'a hiçbir şey denk tutulamaz⁷ ve hiçbir şey O'na benze-
mez.⁸

Vitir namazına gelince kelimenin etimolojisinden yola çıkarak, beş vakit farzlardan sonra gece kılınan tek rek'atlı bir namazın ismidir. Yatsı namazından sonra çift rek'ata bir rek'at ilavesiyle kılınan özel bir namazdır.⁹

Yatsı namazından sonra tek başına (Hanefîlere göre) üç rek'atlı ya da (Şâfilere göre) bir, üç...onbir rek'atlı olarak özel şekilde kılınan, son rek'atında kunut bulunan namazdır.¹⁰ Ebu Hanîfe bu namaza vâcib derken İmameyn ve diğer üç mezhep ima-

3 el- Cevherî, Nasr İsmail, *Tâcu'l- Luga ve Sihâhu'l- Arabiyye*, “v-t-r”, İstanbul, 1982, II/ 273-278; İbn Manzur, Cemaleddin Muhammed, *Lisânü'l- Arab*, “v-t-r”, Beyrut, ts., V/ 842-845.

4 Fecr, 89/3.

5 el- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed, *el- Câmî' li-Ahkâmî'l- Kur'an*, trc. M. Beşir Eryarsoy, İstanbul, 1997, XIX/ 76.

6 Esed, Muhammed, *Kur'an Mesajı Meal Tefsir*, trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk, İstanbul, 1999, III/ 1267.

7 İhlâs, 112/4.

8 Şûra, 42/ 11.

9 Erdoğan, Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2005, s.606.

10 Akyüz, Vecdi, *Mukayeseli İbadetler İlmihali*, İstanbul, 1995, II/ 207.

mı ise sünnet-i müekkededir, derler. Her iki görüşün de dayandığı deliller vardır.

Vitir namazı Hanefîlere göre akşam namazı gibi bir selâmla kılınan üç rek'attan ibaret olup akşam namazından farkı, bunun her rek'atında Fâtiha ve ardından bir sûre ve son rek'atta da rükûdan önce tekbir alınarak kunut duası okunmasıdır. Bu tek-biri almak ve kunut duasını okumak Ebu Hanîfe'ye göre vaciptir.¹¹

Şâfiî mezhebine göre vitir namazı yatsı namazına tâbi olup yatsı namazı kılındıktan sonra bir rek'attan on bir rek'ata kadarki tek sayılı rakamlarla kılınabilir. Vitir namazını bir rek'attan fazla kılmak isteyen kimse için, en iyisi iki rek'at kılıp selam vermek, son rek'atı da ayrı bir niyet ve selam ile eda etmektir. Yalnız akşam namazı gibi bir selam ile vitir kılmak da caizdir.¹²

Vitir namazının hükmü ve kılınışı konusundaki ihtilaflara geçmeden önce vitir namazının hükmü konusunda her iki mezhebin dayandığı delilleri ortaya koymaya çalışalım.

B. Hanefî Mezhebinde Vitir Namazı

Vitir namazının hükmü konusunda Ebu Hanîfe'den (v. 150/ 767) gelen üç rivayet vardır. Hammad b. Zeyd'den gelen rivayette “farz” olduğu, Yusuf b. Halid es-Semtî'den gelen rivayette “vâcib” olduğu, Nuh b. Ebî Meryem el-Mervezî'den gelen rivayette de “sünnet” olduğu bilgisi vardır.¹³ Bu rivayetler tahlil edildiğinde Ebu Hanîfe'den “vâcib” olduğuna dair gelen rivayetin sahih, diğerlerinin zayıf ya da uydurma olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁴

Aslında bizim bu başlık altında Hanefî mezhebinin görüşü olarak ele alacağımız konu Ebu Hanîfe'nin görüşüdür. Çünkü mezhep içerisinde başta Ebu Yusuf ve İmam Muhammed olmak üzere diğer Hanefî âlimleri vitir namazının sünnet olduğu görüşündedirler. Hatta Aynî (v.855/1451), Ebu Hanîfe'nin bu görüşünde tek kaldığını, ancak mezhepte müftâbih olan görüşün ise bu namazın vâcib olduğunu.

Ebu Hanîfe ile Yusuf b. Halid es-Semtî¹⁵ arasında geçen bir konuşmada es-Semtî, Ebu Hanîfe'ye vitir namazını sorar. Ebu Hanîfe de “o, vâcibdir” deyince Yusuf b.

11 Apaydın, Yunus, “Namaz”, *İlmihal İman ve İbadetler*, Ankara, 2006, I/305.

12 Günenç, Halil, *Büyük Şâfiî İlmihali*, İstanbul, 1986, s.170-172.

13 Kâsânî, Alaüddin Ebubekr, *Bedâiu's- Sanaî fî Tertîbi's- Şeraî*, Kahire, 1327, I / 280.

14 İbn Âbidîn, Muhammed Alaüddin, *Reddül-Muhtar ale'd-Dürri'l- Muhtar*, trc. Ahmed Davudoğlu, v.dğr., İstanbul, 1982, III/ 7; Nablusî, Abdülganî b. İsmail, *Keşfü's-Setr an Fardiyyeti'l- Vetr*, thk. Muhammed Zahid el-Kevserî, yy., 1951, s.13-14.

15 Yusuf b. Halid es- Semtî (v. 179 veya 189) hakkında bk: İbn Hinnâî, *Tabakâtü'l- Hanefiyye*, Amman, 2003, s.114; Leknevî, el-Fevâidü'l-Behiyye, Beyrut, 1324, s. 227.

Halid bu cevaba şaşırarak ağır bir dille Ebu Hanîfe'yi eleştirir. Ancak bu durum es-Semtî'nin farz ile vâcib arasındaki ayrımı öğrenmesinden önce vuku' bulmuştur. Daha sonra es-Semtî, Ebu Hanîfe'nin öğrencisi olur ve ondan ders aldıktan sonra Ebu Hanîfe'ye yönelttiği önceki ağır tenkitten geri döner. Kendisi de vitrin vâcib olduğu görüşünü benimser.¹⁶

Vitir namazı Ebu Hanîfe'ye göre bayram namazları gibi vâcib bir namazdır.¹⁷

Hanefî mezhebinde vitrin vâcib olduğu konusundaki tartışmalar birçok rivayet çerçevesinde oluşmuştur. Bunlardan ilki Hârîce b. Huzafe'den (r.a.) merfu' olarak rivayet edilen hadistir: “Allah size bir namaz ziyade etti, dikkat edin o (namaz) vitirdir. Onu yatsı namazından sonra sabah namazı vakti girinceye kadar kılın.”¹⁸ Bu hadiste ve vitir konusunda gelen diğer rivayetlerde de “vitri kılın” sözü emir kipiyle ifade edilmiştir. Emir ise vüçûb ifade eder. Öyleyse bu namaz da vâcibdir. Hanefîlerin ittifakıyla, bu namazı inkâr eden kimse kâfir olmaz. Bunun sebebi de sünnet ile sabit olmasıdır. Ebu Hanîfe'den rivayet edilen vitir namazının sünnet olduğu ile ilgili görüşünün manası da aslında budur. Yani vitir namazı sünnet ile sabittir.¹⁹

Ayrıca hadiste ziyadeden söz edilmektedir. Bir şeye ziyade onunla aynı cinsten olur. Eğer başka cinsten olursa o ziyade değil kırân (bir araya getirme, birleştirme) olur. Diğer yandan sadece miktarı belirlenmiş (mukadder) olan şeyin yani farzın üzerine ziyade düşünülebilir. Hâlbuki nafîle namazların miktarı belirlenmiş değildir. Dolayısıyla onların üzerine ziyade edilmesi söz konusu olamaz.²⁰ Farz namazlara ziyadenin ancak onun cinsiyle olması düşünülebilir.²¹

Kur'an'ın hükmüne ziyade getirilip getirilmeyeceği meselesi, hadislerin Kur'an hükmüne ilave bir hüküm getiriyorsa bu durumun nasıl bir hâl alacağı sorusunu da

16 Kâsânî, a.g.e., I/281.

17 Kâsânî, a.g.e., I/280; Merğînânî, Ali b. Ebi Bekr, *el-Hidâye*, trc. Ahmet Mevlânî, İstanbul, ts., I/147; İbnü'l-Hümâm, Kemalüddin Muhammed b. Abdulvahid, *Fethû'l-Kadir*, Kahire, 1970, I/306; İbni Âbidîn, a.g.e., III/5.

18 Tirmizî, “Vitir”, 1; Ebu Davud, “Salât”, 336; Dârimî, “Salât”, 370; İbn Mâce, “İkametü's-salât”, 114; Zeylaî, Abdullah b. Yusuf, Nasbu'r-Raye li Ehâdisi'l-Hidâye, Beyrut, 1987, I/108; Bu hadis sekiz rivayetten rivayet edilmiştir. (Harice b. Huzafe, Amr b. el-As, Ukbe b. Âmir, İbni Abbas, Ebu Basra el-Gıfârî, Amr b. Şuayb, İbn Ömer, Ebu Said el-Hudrî) Tirmizî bu hadis için garib derken, Hakim de hadisi tahric etmiş ve isnadı sahihtir demiştir. Buhârî ve Müslim ise hadisi, tabînin sahabeden tek başına rivayet ettiği için tahric etmemiştir. Hadisin farklı rivayetlerinde “o, sizin için kızıl develerden daha iyidir” ilavesi de bulunmaktadır.

19 Merğînânî, a.g.e., I/148; Zühaylî, Vehbe, *İslâm Fıkhu Ansiklopedisi*, trc. Ahmet Efe, v.dğr., İstanbul, 1994, I/128.

20 Kâsânî, a.g.e., I/271.

21 Nablusî, a.g.e., s.16.

peşinden getirir. Hanefîlerden Kâsânî (v.587/1191) kitabın meşhur ya da ahad sünnetle neshinin caiz olmadığını, vitir namazında da bir neshin söz konusu olmayıp bu namazın yatsıya tâbi bir namaz olarak eda edildiğini bildirir. Farz namazların üzerine bir ilave olmadığını da söyler. Vitir namazının kendine has bir vakti, ezanı yoktur; cemaatle kılınması da söz konusu değildir.²² Bu da vitrin farzlar üzerine bir ziyade olmadığını göstergesidir.

Diğer yandan hadiste Hz. Peygamber “Allah size bir namaz ziyade etti.” diyerek Allah'a izafede bulunuyor. Bu da gösteriyor ki bu namaz sünnet değildir. Çünkü sünnet olsaydı Rasûlullah'a izafe edilirdi. Burada namaz konusunda izafenin Allah'a yapılması vâcib olduğunun en açık göstergesidir.²³

Hadis üzerinde metin yönünden böyle açıklamalar yapılırken sened yönünden de bir takım tartışmalar söz konusudur. Hadisi Dârekutnî (v.385/995) İbn Abbas'tan (r.a.) rivayet eder. Bu rivayete göre İbn Abbas, Hz. Peygamber'in yüzünde sevinç ve neşe ile yanlarına geldiğini ve “Allah size bir namaz ziyade etti; o vitirdir.” dediğini söyler. Dârekutnî, (v.385/995) ravilerden Nadr Ebu Ömer el-Hazzâz hakkında zayıftır, derken; Tirmizî “bazıları onu eleştirmiştir” der. Tehânevî ise özetle hadiste bahsedilen ravinin terk edilmesi hususunda ittifak bulunmadığını söyler. Hadisin şâhid²⁴ olarak kullanılabilecek durumda olduğu değerlendirmesini yapar.²⁵

Konuyla ilgili diğer rivayetlerde şunlardır:

“Vitir haktır, şu halde kim vitir kılmazsa bizden değildir.”²⁶

“Vitir her müslümana vâcibdir/haktır...”²⁷

“Vitir her müslüman üzerine sabit bir vâcibdir...”²⁸

“Geceleyin namazınızın sonunu vitir yapın.”²⁹

22 Kâsânî, a.g.e., I/270.

23 Serahsî, Ebu Bekir Muhammed b. Ahmed Ebi Sehl, *Mebûât*, trc. Komisyon, İstanbul, 2008, I/279; Nablusî, a.g.e., s.16.

24 Şâhid: Herhangi bir hadise aynı sahabiden gelen benzer muhtevadaki ikinci hadis; herhangi bir hadise, başka bir sahabiden gelen tamamen aynı veya benzer muhtevadaki ikinci bir hadis. Aydınlı, Abdullah, *Hadis Istılahları Sözlüğü*, İstanbul, 2006, s. 294.

25 Tehânevî, Eşref Ali, *l'lâû's-Sünen (Hadislerle Hanefî Fıkıhı)*, trc. Ahmet Yücel, İstanbul, 2006, I/274; Tehânevî, bu hadisin sekiz farklı ravisinden gelen rivayetleri teker teker ele alarak izah eder. Bk. I/272-279; Zeylaî, a.g.e., I/108-112.

26 Ebu Davud, “Vitir”, 2; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 40.

27 Ebu Davud, “Vitir, 3; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 40; İbn Mâce, “İkâme”, 123; Mervezî, a.g.e., hd no:115.

28 Mervezî, a.g.e., hd no:115.

29 Buhârî, “Vitir”, 4; Ebu Davud, “Vitir”, 1419; Ahmed b. Hanbel, 5/357; Zeylaî, a.g.e., I/112-113.

Bu hadislerde vitri terk edenlere “bizden değildir” şeklinde ağır bir ifadenin yöneltmesi bu namazın vâcib olduğunu gösterir. Çünkü bu şekilde bir tehdit ancak farz veya vâcibi terk edenlerde söz konusu olabilir. Ancak hadiste geçen “vâcib” lafzının olup-olmadığı tartışmalıdır. Bu hadisi Ahmed b. Hanbel, İbn Hıbban ve Sünen müsnanifleri rivayet ederler. “Vâcib” lafzının da İbn Hıbban'da olduğu ifade edilir.³⁰

Hadiste geçen vâcib lafzının delâleti açısından zannîlik söz konusudur. Hadisi sahih kabul edenlere göre bu hadisi rivayet eden sahabe açısından sübûtta zannîlik söz konusudur. Çünkü bu delil onlara Hz. Peygamber'den bir vasıta olmaksızın doğrudan ulaşılmıştır. Delâlette zannîlik ise bizim için söz konusu olduğu gibi onlar için de gündeme getirilebilir. Zira bir şeyin vâcib olması sözlük manasıyla onun muhakkak lazım olmasını gerektirir.³¹ Farzlarda olduğu gibi kesin bir talebe delâlet edip etmediği zannîdir. Sahabeden hiç kimse Hz. Peygamber'e vitrin “vâcib” olmasının ne anlama geldiği, onun beş vakit namaz gibi mi yoksa onlardan daha aşağı derece bir durum mu arz ettiğini sormamıştır. Bu konuda sahabenin tavrını farklı bir şekilde ortaya koyan iki rivayet vardır: “Kinane oğullarından Muhtecî adında bir adam Şam'da Ebu Muhammed künyesiyle tanınan birinin “Vitr namazı vâcibtir.” dediğini işitti. Muhtecî der ki: Bunun üzerine Ubade b. es-Sâmit'e (r.a.) gittim. Ona mescide giderken rastladım. Ebu Muhammed'in “Vitr namazı vâcibtir.” dediğini anlattım. Ubade: “Ebu Muhammed yalan söylemiş. Rasûlullah: “Allah kullarına beş vakit namazı farz kıldı... Kim bunları kılsa, haklarını istihfaf ederek zayi etmezse onun için Allah katında onu cennetine koyacağına dair bir ahit olur...” buyurdu.”³² cevabını vermiştir. Bir adam Abdullah b. Ömer'e (r.a.) “vitr namazı vâcib midir?” diye sorunca İbn Ömer: “Şüphesiz Rasûlullah ve Müslümanlar vitir namazını kıldılar” dedi. Adam aynı soruyu tekrar tekrar sordu. Abdullah b. Ömer de her sorusunda “Rasûlullah ve Müslümanlar vitri kıldılar” diye cevap verdi.³³

Daha sonra terim manası verilen “vâcib” kelimesi, sahabe arasında her ne kadar terim olarak kullanılmıyorsa da kelimenin hakiki manası onlar arasında da mevcuttu.³⁴

Diğer bir konu da hadis metinlerinde vitir kelimesinin harfi tarifli (el-vitr) olarak geçmesidir. Bu durum vitir namazının sahabe arasında bilindiğini ortaya koymakta-

30 Tehânevî, a.g.e., I/ 279-280; Nablusî, a.g.e., s. 15.

31. Erdoğan, a.g.e., s.593 Vâcib: Amelî farz; Şâri' Teâlâ tarafından emredildiği sübut ya da delâletçe zannî olan bir delil ile sabit olmuş yükümlülükler. Her namazda Fatihâ'nın okunması gibi. Bu tarif Hanefî usûlcülerine aittir.

32 *Muvatta*, Kitabus-salat, 14.

33 *Muvatta*, Kitabus-salat, 17.

34 Tehânevî, a.g.e., I/281.

dır. Yani vitir yapıla gelen bir ibadet, bilinen bir namazdır. Bu durumda onun sünnet namaz ya da sünnet üzere ziyade olduğu düşünülemez.³⁵ Hz. Âişe'den (r.a.) gelen bir rivayet de bunu teyit eder. Hz. Peygamber (s.a.s.) : “Ey Kur'an ehli vitir kılın; kim vitri kılmazsa bizden değildir.” buyurmaktadır. Diğer bir rivayette Hz. Ali'den (r.a.) gelmektedir ve Hz. Peygamber (s.a.s.) “Ey Kur'an ehli vitir kılın, çünkü Allah tektir ve teki sever.” buyurmaktadır. Hz. Ali'den farklı bir tarikandan gelen rivayette de o, şöyle der: “Vitr namazı farz namazın kesin olduğu gibi kesin değildir. Fakat Rasûlullah vitir kıldı ve şöyle dedi: ' Ey Kur'an ehli! Vitri kılın. Allah tektir ve teki sever.’”³⁶ Hadiste bahsedilen Kur'an ehlinin kim olduğuna dair Aynî, kelimenin sözlük anlamından hareketle Kur'an'dan az da olsa bir şey bilen herkesi kapsadığını söyler. Dolayısıyla hafız olsun olmasın, burada genel (âmm) anlamda bir emir söz konusudur. Bu durumda bu söz (Kur'an ehli), “ey Müslümanlar, vitri kılın” anlamındadır. Çünkü Tevrat ehli, İncil ehli ifadelerinden Yahudi ve Hıristiyanlar anlaşılabilirdiği gibi Kur'an ehli tabirinden de Müslümanlar anlaşılır. Hâlbuki vitrin sünnet olduğunu savunanlar, emrin Kur'an ehline olmasıyla genel (âmm) bir durum arz etmediği, dolayısıyla hadisin vitrin vâcib olmadığına işaret ettiğini iddia ederler. Bu hadisin Tirmizî'deki rivayetinde Hz. Ali (r.a.) “Vitr, farz namazın kesin olduğu gibi kesin değildir. Fakat o, Rasûlullah'ın uyguladığı bir sünnettir” der. Hadisin metninde geçen “senne” (uyguladı, sünnet kıldı, sünnet koydu) kelimesi, şera'a (meşru' kıldı, dinî düzenleme olarak ortaya koydu) anlamındadır. Vitirle ilgili bu hadiste geçen senne kelimesinden maksat vâcib kılma değildir.³⁷ Çünkü sennenin sünnet koyma/ sünnet olması anlamına geldiğine dair bir delil yoktur. Öte yandan merfu' birçok rivayette vitri kılma konusunda bir emir söz konusudur. Emir de vücûb ifade eder. Bu durumda senne kelimesini sünnet koydu/ sünnet olması anlamında alsak bile Hz. Ali'nin bu sözü merfu' rivayetler karşısında ele alınmaz.³⁸ Burada Hz. Ali'nin senne kelimesinin terim manasında vâcib olarak kullandığını iddia etmek doğru olmadığı gibi, terim manasında sünnet anlamında kullandığını iddia etmek de doğru olmaz. Bu kullanım ancak vitrin meşru' olduğunu gösterir. Bu görüş, ne terim manasındaki vâciblikle çelişir ne de bu konuda Hanefîlerin muarızı olan Şâfiîlerin iddia ettiği gibi terim manada sünnet anlamını ifade eder.

35 Kâsânî, a.g.e., I/271.

36 Müslim, “Zikr”, 5; Tirmizî, “Vitr”, 2; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 27; İbn Mâce “İkâmetü's-Salât”, 114; Dârimî, “Salât”, 209.

37 İlk dönemlerde sünnet (senne) anlayışı ve gelişimi için bkn: Hassan, Ahmet, *İslam Hukukunun Doğuşu ve Gelişimi*, trc. Ali Hakan Çavuşoğlu, Hüseyin Eken, İstanbul, 1999, s.107-120.

38 Tehânevî, a.g.e., I/285.

Hız. Ali'den gelen vitrin farz namaz gibi kesin olmadığını ifade eden rivayete ilgili olarak Buhârî "bu hadis münkerdir"³⁹ derken, Zeylaî hadisin munkatı⁴⁰ olduğunu belirtir.⁴¹ Tehânevî ise hadisin munkatı' ve hasen olduğunu söyler.⁴²

Hanefîlerin yaklaşım, görüş ve delillerini böylece sergiledikten sonra, araştırmamızda merkez olarak aldığımız diğer mezhebe geçebiliriz.

C. Şâfîî Mezhebinde Vitir Namazı

Şâfîîlere, İmameyn ve diğer iki mezhebe göre vitir namazı müekked sünnettir.⁴³

Farz namazların sayısının beş olduğu ise kitap, sünnet ve icma ile sabittir. Maverdî (v.450/ 1058) vitrin sünnet olduğunu şöyle izah eder: Allah Teâlâ Kur'an'da "Namazlara, özellikle orta namaza dikkat edin."⁴⁴ buyurmaktadır. Eğer vitir namazı vâcib olsaydı o zaman orta namazdan söz edilemezdi. Vitir ile beraber namazlar altı vakit olurdu, hâlbuki beş vakit olduğu zaman orta namazdan söz edilebilir.⁴⁵

Mirac hadisinde de Hız. Peygamber (s.a.s.), farz namazların sayısını beş olarak bildirmiştir. İsrâ olayının yaşandığı gecenin sabahında Cibril (a.s.) Hız. Peygamber'e imamlık yaparak beş vakti Kâbe'de Hız. Peygamber'e kıldırmıştır.⁴⁶ A'râbî hadisi diye bilinen rivayette de bir kişi gelip Hız. Peygamber'e sorular sorar, "İslam nedir?" der, Hız. Peygamber de "Bir günde beş vakit namaz kılmaktır." der. Bunun üzerine adam "Bundan başka bir şey var mı?" der. Hız. Peygamber de "Hayır, ancak tatavvu' kılırsan o hariç." buyurur. Adam da "Vallahi ne eksilteceğim ne de artıracacağım." der, Hız. Peygamber de "Eğer doğru söylediyse kurtulmuştur." buyurur.⁴⁷ Bu hadiste üç

39 Münker: Zayıf ravinin kendisinden daha iyi durumda olan raviye aykırı bir şekilde rivayet ettiği hadis; çok hata yapan, çok dalgın veya büyük günah işleyen ravinin rivayet ettiği hadis...Aydınlı, a.g.e., s. 215.

40 Munkatı': Senedinde peş peşe olmayarak iki veya sahabeden sonra bir ravisi atlanmış yahut mübhem olarak zikredilmiş bulunan hadis. Nasıl olursa olsun senedinde bir veya birkaç ravisi atlanmış/eksik olan hadis. Aydınlı, a.g.e., s. 214.

41 Zeylaî, a.g.e., I/113.

42 Tehânevî, a.g.e., I/286.

43 Şâfîî, Muhammed b. İdris, *el- Ümm*, Beyrut, ty., I/ 140; Mâverdî, Ebu'l- Hasan Ali, *el- Hâvi'l- Kebîr*, Beyrut, 1994, I/278; Şîrâzî, Ebu İshak İbrahim b. Ali, *el- Mühezzeb*, Kahire, ts., I/83; Nevevî, Ebu Zekeriya Yahya, *Ravzatü't- Tâlibin ve 'Umdetü'l- Müttakîn*, Beyrut, ts., I/430.

44 Bakara, 2/238.

45 Mâverdî, a.g.e., I/279.

46 Mirac olayının detayları için bk: Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, Ankara, 2003, I/129-148.

47 Buhârî, "İman", 46; Müslim, "İman", 8.

yön vardır ki bunlar vitrin vâcib değil sünnet olduğunu ortaya koyar. Birincisi, Hz. Peygamber (s.a.s.) bu hadiste bir gün ve gecede namazların beş vakit olduğunu açıkça ifade etmiştir. İkincisi, soruyu soran adam “Bundan başka bir şey var mı?” dediğinde Hz. Peygamber (s.a.s.) net bir şekilde “hayır” der. Eğer vâcib olan başka bir namaz olsaydı adamın bu sorusu üzerine Hz. Peygamber bunu açıklardı. Üçüncüsü ise soruyu soran kişi, bu beş vakti ne artıracığını ne de azaltacağını söyler. Bunun üzerine Hz. Peygamber “Eğer doğru söylüyorsa kurtulmuştur.” diye müjde verir. Şayet vitir vâcib olsaydı vitrin kasdî olarak terkinde böyle bir müjde ile muhatap olunması beklenemezdi.⁴⁸

İbn Ömer'den (r.a.) gelen bir rivayette bir kişi Rasûlullah'a gece namazını sordu. Rasûlullah (s.a.s.) da: “Gece namazı ikişer ikişerdir. Herhangi biriniz sabah vaktinin girmesinden endişe ettiğinde bir tek rek'at kılar, (bu tek rek'at) onun evvelce kılmış olduklarını tekleştirir.” buyurdu.⁴⁹ Bu hadiste vitir namazının gece kılınan namazların sonu olduğu açıkça ifade ediliyor. Hadis, gece kılınan nafîlelerin ikişer ikişer olduğunun da delilidir. Gece namazı kılmak da sünnet olduğu için ve vitir de gece kılınan namazların sonuncusu olduğundan sünnettir.

Nevevî (v. 676/ 1277) farz namazlar dışındaki sünnet namazları, tatavvu' namazlar⁵⁰ babında, bu namazları ikiye ayırır. Birincisi cemaâtle kılınan sünnet namazlar, bayram namazları, kusûf ve husûf namazı gibi. İkincisi ise cemaâtle kılınmayan sünnet namazlardır ki bunların içerisinde vitir de yer alır.⁵¹ Bu da gösteriyor ki cemaâtin şart olmaması bu namazın sünnet olduğuna işaret eder.

Vitir namazının kaç rek'at olduğu konusunda farklı rivayetler vardır. Hz. Âişe'den (r.a.) gelen rivayette vitri Hz. Peygamber'in (s.a.s.) üç rek'at olarak kıldığı ve sadece sonunda selam verdiği ifade edilir.⁵² Başka rivayetlerde de Hz. Peygamber'in bir, üç, beş, yedi, dokuz, on bir ve on üç rek'at olarak farklı zamanlarda kıldığı ifade edilir. En azının bir, en çoğunun ise on üç olduğuna dair rivayetler de vardır⁵³ ki bunları biz ikinci bölümde ele alacağız.

İkişer ikişer kılınan gece namazında vitrin kılınacağı son rek'atta arada selam verilip verilmediği de ihtilafli bir konudur. Bu konuda gelen farklı rivayetler de göster-

48 Mâverdî, a.g.e., I/279.

49 Buhârî, “Vitir”, 1.

50 Tatavvu' namazlar: Beş vakit farz namazların sünnetleri dışında kalan bir takım nafîle namazlar. Erdoğan, a.g.e., s.549.

51 Nevevî, a.g.e., I/429.

52 Bkn: a.g.e., I/305, Tehânevi bu hadisin zayıf olduğunu söylemiştir.

53 Buhârî, “Vitir”, 1,2,3; Müslim, “Salâtü'l-Müsâfirîn”,145; Ebu Davud, “Tatavvu’”, 24; Tirmizî, “Salât”, 206.

mektedir ki, bu namaz sünnettir. Çünkü vâcib olsaydı rek'at sayısı kesin olurdu. Tıpkı farz namazların sayısında bir ihtilafın bulunmayışı gibi. Ancak nafilelerin sayısında bir mukadderât söz konusu olmadığından bu durumda rek'at sayısında farklılıklara gidilebilir.

Diğer bir konu da yolculukta vitrin binek üzerinde kılınabileceğidir. Bu konudaki rivayetler bu namazın sünnet olduğunu gösterir. Said b. Yesâr'dan gelen bir rivayette o şöyle ifade eder: “Ben, Abdullah b. Ömer ile birlikte Mekke yolunda bir yolculuktaydım. Sabah vakti yakın mı diye şüphe edince devemden indim ve vitir namazını kıldım. Sonra Abdullah b. Ömer'e yetiştim. Abdullah b. Ömer, 'Neredeydin?' diye sordu. Ben de, sabah olacağından endişe ettim de inip vitir namazını kıldım, dedim. Bunun üzerine Abdullah b. Ömer, 'Allah'ın elçisinde senin için güzel bir örnek yok mu?' dedi. Ben, 'Evet vallahi vardır' dedim. Abdullah b. Ömer, 'Kuşku yok ki Rasûlullah deve üzerinde vitir namazı kılardı' dedi.”⁵⁴ Buhârî'de geçen İbn Ömer'den (r.a.) gelen bir rivayette de Hz. Peygamber'in (s.a.s.) seferde binek üzerindeyken devesi yönünü hangi tarafa çevirirse çevirsin namaz kıldığı; farzlardan başka gece namazını îmâ ederek kıldığı da ifade edilir. “Vitr namazını da binek üzerinde kılardı” ibaresi de geçer.⁵⁵ Bu hadisler farzlardan başka gece namazının ve dolayısıyla vitir namazının binek üzerinde kılınabileceğini açıkça ortaya koymuştur. Gerek bu hadis gerek bundan önceki hadisle yolculukta vitrin meşru olduğu durumu ortaya çıkıyor. Diğer yandan “farzlar müstesna” şeklindeki istisna kaydına göre, zarûretsiz farz namazların binek üzerinde kılınmasının caiz olmadığı anlaşılıyor. Ancak bir özür sebebiyle binek üzerinde farz namazlar kılınabilir. Vitr vâcib olmadığı için bu namaz da binek üzerinde kılınmıştır. Ancak yolculukta farz namazlar terk edilmediği gibi bu namazda terk edilmiyor. Bu durum da gösteriyor ki vitir namazı diğer sünnetlerden daha kuvvetli bir müekked sünnettir.

Daha önce ele aldığımız Tirmizî'de geçen Hz. Ali'den gelen rivayette de Hz. Ali şöyle der: “Vitr namazı farz namazın kesin olduğu gibi kesin değildir. Fakat Rasûlullah vitir kıldı.”⁵⁶ Hz. Ali'nin bu sözü de vitrin sünnet olduğunun açık göstergesidir.⁵⁷

Câbir (r.a.) rivayet ediyor: “Hz. Peygamber bize ramazanda sekiz rekât (teravih) namaz ve vitir namazını kıldırdı. Ertesi akşam/gece biz mescidde toplandık. Hz. Pey-

54 Buhârî, “Vitr”, 9; Bu hadis Hz. Ali ve İbn Abbas'tan farklı şekillerde de rivayet edilmiştir. Bk; Mervezî, a.g.e., s.114-116.

55 Buhârî, “Vitr”, 10.

56 Tirmizî, “Vitr”, 2; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 27; İbn Mâce “İkâmetü's-Salât”, 114; Dârimî, “Salât” 20.

57 Mervezî, a.g.e., s. 29.

gamber'in bizim yanımıza gelip namaz kıldırmasını bekledik. Tâ ki sabah oluncaya kadar. (Sabah olunca) Rasûlullah bizim yanımıza geldi. Biz 'Ya Rasûlallah, bizim yanımıza gelip bize namaz kıldırmanızı umuyorduk' dedik. Bunun üzerine Hz. Peygamber, 'Vitr namazının size farz kılınmasından korktum' dedi.⁵⁸ İbnü'l- Hümâm (v. 861/ 1456), bu olayın vitir vâcib kılınmadan önce olması mümkündür, der. Ya da burada kastedilen namaz, vitirle biten gece namazının tamamıdır. Hanefîler de gece namazının vâcib olduğunu iddia etmiyor. Burada da o anlamda kullanılmış olabilir.⁵⁹ İbnü'l- Hümâm'ın bu yorumunu, burada bahsedilen namazın gece namazı olabileceğini destekleyen bir rivayet de Buhârî'de yer alır: "Ben, gece namazının size farz kılınmasından çekindim."⁶⁰

Vitr namazının sünnet olduğunu savunanlar, Hanefîlerin "vâcib" ictihadını farz gibi algılayıp daha çok bu yönde eleştirmişlerdir. Bu konuda Mervezî (v.294/ 906) de vitir namazının sünnet olduğuna dair delilleri sıralayarak dört açıdan vitrin vâcib oluşuna itiraz eder: Farz namazların sayısı bellidir, beştir. Bunun üzerine bir ilave düşünülemez. Vitrin rek'at sayısı konusunda gelen muhtelif rivayetler vardır. Hâlbuki bu namaz vâcib olsaydı bu sayı net olurdu, tercihe bırakılmazdı. Vitrin binek üzerinde kılındığına dair sahih rivayetler var. Hâlbuki farzlar binek üzerinde kılınmaz. Gerek avâmdan olsun gerek ilim ehlinde olsun herkes geceleyin kılınan vitir namazını bilir. Şayet bu namaz farz olsaydı -öğle, ikindi namazlarının farzı gibi- bu durumda herkes tarafından bilinirdi.⁶¹

Ayrıca sahabeden ve tabîinden vitir namazının tatavvu' olduğuna dair gelen rivayetler de bu konuyu pekiştirir.⁶²

D. Vitr Namazı Konusundaki Delillerin Değerlendirilmesi

Vitr konusunda gelen dört yüze yakın hadisin içerisinde hükmü konusunda işaret eden hadisler delil olarak öne sürülmüştür. Her iki mezhep de sünnete bakış açılarının tabîî bir sonucu olarak bu konu hakkında delil ve görüşlerini ortaya koymuştur.

Hanefîler, Hârice b. Haris'ten (r.a.) rivayet edilen "Allah size bir namaz ziyade etti." hadisi ile bu konuda gelen diğer hadislerde geçen emir kipinde olan "...kılın"

58 Mervezî, a.g.e., hd no:23 (İbn Hibban, *es-Sahîh*, 4/62; Ebu Yâ'la, *el-Müsned*, 3/336-337; İbn Huzeyme, *es-Sahîh*, 2/138).

59 İbnü'l- Hümâm, a.g.e., I/302.

60 Buhârî, "Ezân", 80.

61 Mervezî, a.g.e., s. 107-110.

62 Mervezî, a.g.e., s.147-148.

ibaresinden vücûbiyete hükmetmişlerdir. Hâlbuki nasslarda geçen emir ifadeleri her zaman vücûba delalet etmez. Kimi zaman vücûb, kimi zaman nedb, ibaha, te'dib gibi manalara gelir.⁶³ Vitir namazı konusunda mutlak olarak gelen emir ifadelerini vücûba delâlet ettiği anlamında aldığımızda karşımıza sünnetin Kur'an'ı nesh edip etmemesi durumu çıkıyor. Bu konudaki tartışmalarda Hanefîler, vitir konusundaki hadislerin, farz namazların sayısını neshettiğini hiçbir zaman söylemiyorlar. Şâfiîlerin bu konuda tutumu ise zaten genel anlamda sünnetin Kur'an'ı neshetmemesi yönündedir.⁶⁴ Ancak meşhur sünnetin hükmünü Hanefîler hem sübût hem de delalet açısından kat'î kabul ettikleri için konuyu bu açıdan ele alırlar.⁶⁵

Farz namazların sayısı ictihada açık olmayan bir konudur. Bu konudaki Kur'an ayetleri, başta Mirac ve A'râbî hadisi ve diğer hadisler ve fukahanın bu konudaki icmaı ortadadır. Vitir namazı konusunda gelen hadisleri göz önüne alarak bu farz namazlara yakın bir duruma vitir namazını getirmek ve ona vâcib demek güçtür. Vâcib, cumhur fakihlerine göre farz ile aynı manadadır. Hanefîler ise vâcib ile farzı aynı manada kabul etmezler. Cumhura göre farz anlamında olan vâcib, şer'an yapılması kesin olarak istenen fiil olup onu terk eden günah işlemiş olur. Hanefîler farzı vâcib ile eş anlamda görmezler, fakat sözlük anlamı bakımından aynı anlama geldiğini kabul ederler. Hanefîler, farz ile vâcibin kesin olarak yapılması gerektiğinde cumhur fukaha ile birleşir. Ancak Hanefîlere göre farz, kat'î bir delil ile; vâcib ise zannî bir delil ile sabit olmuştur.⁶⁶

Bir hükümde ihtilaf varsa bu onun ictheadî olduğunun delilidir. İctihadî meselelerde bir âlim diğerini yadırgamaz. Fakat karşılıklı saygı içerisinde biri diğeri ile tartışabilir. Nass ile sabit olan bir hüküm de çoğu kere zannîlik- kat'îlik bakımından farklılık arz eder. Delâleti zannî olma hususu ise hem Kur'an hem de sünnette olabilir.⁶⁷ Vitir namazı konusunda gelen hadisler de hem sübûtu hem de delaleti açısından zannîdir.

Vitir kılmayanlar için "bizden değildir" ifadelerinin yer aldığı âhâd ya da zayıf hadisler, Hanefî kaynaklarında vücûbu destekleyici deliller olarak öne sürülmüştür.

63 Atar, Fahrettin, *Fıkıh Usûlü*, İstanbul, 1992, s.177.

64 Hassan, a.g.e., s.101.

65 Atar, a.g.e., s.45; Şaban, Zekiyyüddîn, *İslâm Hukuk İliminin Esasları(Usûlü'l- Fıkıh)*, trc. İbrahim Kâfi Dönmez, Ankara, 2007, s.77.

66 Atar, a.g.e., s.120.

67 Karadavî, Yusuf, *Öncelikler Fıkıhı*, trc. Abdullah Kahraman, İstanbul, 2007, s.85-86.

Nitekim birçok hadiste hoş karşılanmayan davranışlar için Hz. Peygamber (s.a.s.) bu ifadeyi kullanmıştır.⁶⁸ Bu vitrin vâcib olduğuna delalet etmez.

“Vitr her müslümana vâcibdir.”⁶⁹ şeklinde gelen hadislerde “vâcib” lafzından hareketle Hanefîler bu namazın vâcib olduğunu söyler. Ancak hadiste geçen vâcib lafzının delâleti açısından zannîlik söz konusudur. Çünkü sahabe arasında farz-vâcib diye bir ayırımdan söz etmek mümkün değildir. Kaldı ki bu ayrımı asırlar sonra da kabul etmeyen fakihler vardır.

Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashabının vitir namazını binek üzerinde kıldığına dair rivayetler de bu namazın sünnet olduğunu göstermektedir. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) farz namazları her halükarda yerde kılar, nafîle namazları ise binek üzerinde de kılardı. Ancak bu konuda gelen rivayetlerin daha sonra vitrin vâcib olmasıyla nes-hedildiği görüşü de mevcuttur.⁷⁰

Mebisût'ta geçen “Sahabilerin teravih namazının yirmi rek'at olduğunda ittifak etmesi bir gündeki farz namazların yirmi rek'at olduğunun delilidir.”⁷¹ ifadesi iki yönden eleştiriye açıktır. Öncelikle teravih namazının yirmi rek'at olduğu konusunda bir ittifaktan söz edemeyiz. Bu konuda gelen rivayetlerde teravih namazının sekiz rek'at olduğu da yer almaktadır.⁷² Bazı Hanefîler teravih namazının ilk sekiz rek'atının râtibe sünnet, geri kalan on iki rek'atın ise müstehap olduğunu söylemişlerdir.⁷³ Diğer yandan farz namazların rek'at sayısı ile teravih namazının rek'at sayısının eşit olması gibi bir durum söz konusu değildir. Sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarının farzlarına vitir namazını da ekleyerek yirmiye ulaştırmak ve bunu da teravih namazının rek'at sayısına bağlamak doğrusu anlaşılır bir yaklaşım değildir.

Vitr namazının vâcib olduğuna dair görüş her ne kadar sadece Ebu Hanîfe'ye ait olsa da Hanefî mezhebinde müftâbih olan bu görüştür. Fukahanın hem mahiyeti icabı tabîî olan hem de “ümme için rahmet” olarak kabul edilen ictehad ihtilaflarının sebepleri arasında hadislerde geçen bazı kelimelerin/cümlelerin farklı tefsiri, sözün ha-

68 Örneğin “Bizi aldatan bizden değildir.” hadisi, Müslim, “İman”, 42; “Küçüğüne merhamet etmeyen, büyüğüne saygı göstermeyen bizden değildir.” Ebu Davud, “Edeb”, 2. Mâverdî bu hadisi örnek vererek vitir konusunda vâcib olması yönünde ileri sürülen bizden değildir ifadesinin vücûba delâlet etmediğini söyler. Bk: Mâverdî, a.g.e., I/281.

69 Ebu Davud, “Vitr”, 1419, Ahmed b. Hanbel, 5/357; Zeylaî, a.g.e., I/112-113.

70 Nablusî, a.g.e., s.11-12.

71 Serahsî, a.g.e., I/279.

72 Buhârî, “Salâtü't-Teravîh”, 1; Ebu Davud, “Salât”, 318.

73 Apaydın, “Namaz”, a.g.e., s.314.

kikat veya mecazî anlamda algılanması, konuyla ilgili hadisin bilinip bilinmemesi, sıhhat derecesi, tabîî ve ictimaî çevrenin tesiri gibi başlıklar⁷⁴ sayılabilir. Vitir namazının hükmü konusunda olan bu ihtilafı da bu başlıklar altında incelemek mümkündür. İhtilafı bir konuda mutmain olabilmek için delillerin tam olarak araştırılması gerekir.

Öte yandan mezheplerin teşekkülünde bir mezhep imamının ardından gelen öğrencilerin o mezhebin gelişimine büyük katkıları olmuştur. Bir konuda, mezhep imamının hadisler çerçevesinde görmemiş olduğu şeyler, nâdir ve az olup, öğrencileri onun bu noksanlığını tamamlamış olabilir; Ebu Hanîfe'nin öğrencilerinden Ebu Yusuf ve İmam Muhammed, İmam Şafî'nin öğrencilerinden el- Müzeni ve el-Buveytî, gibi. Bunlar kendi mezheplerini tamamlamıştır ve bu suretle bu mezhepler iyice oturmuştur.⁷⁵ Vitir namazı konusunda da bu durumdan bahsetmek mümkündür. Ebu Hanîfe'nin iki öğrencisi de vitir namazı konusunda sünnet-i müekkededir, hükmüne varmışlardır.

Vitir namazının sünnet olduğu kanaati bu namazın daha az önemli olduğu sonucuna götürmez. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.s.) bizim için en güzel örnektir ve O'na uymak tüm Müslümanlar üzerine bir vecfbedir.⁷⁶

II. VİTİR NAMAZININ KILINIŞI

A. Vitir Namazının Vakti

Vitir namazının vakti yatsı namazıyla başlar, sabah namazına kadar devam eder.⁷⁷ Daha önce vitir namazının hükmü konusunda ele alınan Hârice b. Huzafe'den (r.a.) rivayet edilen hadis, vakti konusunda da delildir.⁷⁸ Ayrıca Hz. Âişe'den (r.a.) gelen bir rivayette de O, şöyle demiştir: “Gecenin her saatinde Rasûlullah (s.a.s.) vitir namazı kılmıştır. (Hayatının son zamanlarında) vitri seher vaktine kadar dayanmıştır.”⁷⁹ Hadis metninde geçen kulle'l- leyl ifadesi gecenin her saatinde anlamına gelebileceği gibi her gece anlamına da gelir. Her iki anlam da bu durumu izah eder. Ayrıca Hz.

74 Geniş bilgi için bk: Karaman, Hayrettin, *İslâm Hukuk Tarihi*, İstanbul, 2004, s.158.

75 Avvâme, Muhammed, *İmamların Fikhî İhtilaflarında Hadislerin Rolü*, trc. Mehmet H. Kırbasoğlu, İstanbul, 1980, s. 52.

76 Ahzab, 33/21.

77 Serahsî, a.g.e., I/ 268; Merğînânî, a.g.e., I/139; İbnü'l- Hümâm, a.g.e., I/300; Nevevî, a.g.e., I/431.

78 “Allah Teâla size kızıl develerden daha hayırlı bir namaz ihsan etmiştir. O namaz vitir namazıdır. Bu namazı yatsı namazından sonra sabahın vakti girinceye kadar kılın.” Tirmizî, “Vitir”, 1; Ebu Davud, “Salât”,336; Dârimî, “Salât”, 370; İbn Mâce, “İkâmetü's-Salât”, 114.

79 Buhârî, “Vitir”, 2.

Peygamber'in (s.a.s.) vefatına yakın vitir namazını seher vaktine çok yakın bir zamanda kıldığını Ebu Davud ve Müslim'de geçen şu rivayetler de teyit eder: Mesrûk (r.a.) şöyle demiştir: "Âişe'ye 'Rasûlullah vitri hangi vakitte kıları?' dedim. 'Gecenin başında, ortasında, sonunda kıları. Bunların hepsini yaptı. Ama vefatına doğru sehere kadar geciktirirdi.' diye cevap verdi."⁸⁰

Kâsânî, vitrin vakti konusunda söylenebilecek iki durumdan bahseder: Asıl vakti, Müstehab vakti. Asıl vakti, Ebu Hanîfe'ye göre yatsı namazının vaktidir. Ancak yatsı namazından sonra kılınması gerekir. Yatsının önce, vitrin sonra kılınması yani tertîbi şarttır. Ebu Yusuf, İmam Muhammed ve Şâfiî'ye göre ise vitrin vakti yatsı namazını eda ettikten sonraki zamandır. Bu ihtilafın sebebi vitrin Ebu Hanîfe'ye göre vâcib; Ebu Yusuf, İmam Muhammed ve Şâfiî'ye göre ise sünnet olması görüşüne dayanır. Müstehab vakti, gecenin sonudur. Fecrin doğmasına yakın bir zamandır.⁸¹

Hz. Âişe'den (r.a.) gelen rivayet göstermektedir ki Hz. Peygamber (s.a.s.) gecenin her vaktinde vitri kılmıştır. Sahabiler de Hz. Peygamber'in bu uygulamasından hareketle vitri gecenin farklı zamanlarında kılıyorlardı. Hz. Peygamber'in vitri gecenin sonuna bırakmasının ise özel bir açıklaması vardır.⁸² Hz. Âişe'nin (r.a.) anlattığına göre onun gözleri uyusa da kalbi kimi zaman uyumazdı. Hz. Âişe'nin "Vitri kılmadan uyuyor musun?" sorusuna Hz. Peygamber, "Âişe, benim gözlerim uyur, kalbim uyumaz." diye cevap vermiştir.⁸³

Şâfiîlere ve cumhura göre vitrin ilk vakti yatsı namazı kılındıktan sonradır. Ancak Ebu Hanîfe yatsı namazı ile vitir namazının vaktinin aynı olduğunu söyler. Kişi vitir namazını bile bile yatsıdan önce kılacak olsa, fukahanın ittifakıyla vitir namazı yerine geçmez. Çünkü Şâfiîlere göre vitrin vakti yatsı namazını kıldıktan sonra başlar. Ebu Hanîfe yatsı ile vitrin vaktini aynı olarak ifade etse de aralarındaki tertîbe dikkat çeker. Bu nedenle önce yatsının sonra da vitrin kılınması gerektiğini söyler. Ebu Hanîfe vitrin bilerek yatsıdan önce kılınması durumunda bunun geçerli olmadığını da ifade eder. Fakat kişi yatsı namazını farkında olmadan abdestsiz kılar, sonra yeniden abdest alıp vitir kılsa sonra da yatsı namazını abdestsiz kıldığının farkına varırsa, Ebu Hanîfe'ye göre vitri değil, sadece yatsı namazını yeniden kılar. Çünkü yatsı ile vitir arasındaki tertîp, unutmaz mazeretinden dolayı düşmüştür. Ebu Yusuf, İmam Muhammed ve Şâfiî'ye göre ise vitri de yeniden kılması gerekir. Çünkü onla-

80 Ebu Davud, "Vitir", 8; Müslim, "Salâtü'l- Müsâfirîn", 136, 137, 138.

81 Kâsânî, a.g.e., I/272; Nevevî, a.g.e., I/431; Şîrâzî, a.g.e., I/84.

82 Tehânevî, a.g.e., I/293-294.

83 Tirmizî, "Salât", 208. Bu hadis hasen sahihtir.

ra göre vitir namazının vakti, yatsı namazı eda edildikten sonra girer. Bu görüş ayrılığının sebebinde yine vitrin hükmü konusundaki ihtilaf vardır. Ebu Hanîfe'ye göre vitir namazı vâcibdir ve yatsıya tâbi değildir. İmameyn ve İmam Şâfiî'ye göre ise bu namaz sünnet ve yatsı namazına tâbidir.⁸⁴

Bir kimse yatsı namazını akşam namazı ile beraber cem-i takdim şeklinde birleştirirse yatsı namazı vakti girmiş olmasa da Şâfiîlere göre, yatsı namazının peşinden vitir namazını kılabilir. Vitrin gece namazlarının sonuncusu olması sünnettir. Bundan önce kişi uyusa bile, vitir namazının gece namazlarının sonunda kılınması sünnettir.⁸⁵

Müttefekun aleyh olan “Gece en son kıldığınız namaz vitir olsun.”⁸⁶ hadisi ve “Vitr namazını sabah vakti girmeden önce kılın.”⁸⁷ gibi hadisler açıkça ortaya koymaktadır ki gece en son kılınan namaz vitirdir ve sabah vakti girmeden önce kılınır. Bu nedenle vitir namazının gece en son kılınması müstehabdır.

Talk b. Ali'nin (r.a.) naklettiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.), “Bir gecede iki vitir olmaz.” buyurmuştur.⁸⁸ Gece ibadet eden bir kimse dilediği kadar çift rek'atlar halinde namaz kılar. Bu hadis gereğince vitir namazının arkasından başka namazlar kılınmamalıdır. Eğer kişi teheccüd namazı kılıyorsa vitir namazını gecenin sonuna kadar erteler. Eğer gece kalkıp teheccüd kılmıyorsa ve vitir kılmak için gece kalkacağına da güvenemiyorsa yatsı namazını kıldıktan sonra vitri kılar. Gece kalkma konusunda kendisine güveniyorsa vitir namazını sona tehir etmesi daha faziletlidir. Bunun delili de şu hadistir:

Câbir (r.a.) şöyle dedi, Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Gecenin sonunda kalkamayacağından korkan kimse, vitir namazını gecenin evvelinde kılsın. Gece sonunda kalkacağını ümit eden kimse, vitri gecenin sonunda kılsın. Zira gece sonundaki namaz şahitlidir ve bu, en faziletli olandır.”⁸⁹

Sabah namazı vakti girdiği halde vitrin kılınıp kılınmayacağı da ihtilafli bir konudur. Ebu Hanîfe'ye göre bir kişi sabah namazını kılarken vitir kılmadığını hatırlar-

84 Serahsî, a.g.e., I/269; Kâsânî, a.g.e., I/272.

85 Zühaylî, a.g.e., I/133.

86 Ebu Davud, “Vitr”, 8; Buhârî, “Vitr”, 4; Müslim, “Salâtü'l- Müsâfirîn”, 148; Tirmizî, “Mevakî't”, 206.

87 Müslim, “Salâtü'l- Müsâfirîn”, 149; Tirmizî, “Salât”, 12.

88 Mervezî, a.g.e., hd no:179.

89 Müslim, “Salâtü'l- Müsâfirîn”, 162, 163. Ravilerden Ebu Muaviye buradaki şahitli olmayı, edası sırasında rahmet meleklerinin hazır olmasıdır, diye tefsir etmiştir. İtr, Nureddin, *Hedyü'n- Nebiyy fi Salavâti'l- Hâssa*, Dimeşk, 1975, s. 64.

sa, vakit de genişse sabah namazı bozulur. İmameyn'e göre namaz bozulmaz. Çünkü vitir namazı sabah namazından daha zayıftır, zayıf da kuvvetliyi bozmaz.⁹⁰

Sabah namazından sonra vitir kılınamayacağına dair sahabeden ve seleften gelen birçok rivayet de vardır.⁹¹

B. Vitir Namazının Rek'at Sayısı

Hanefî mezhebine göre vitir namazı üç rek'attır.⁹² Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre ise vitir namazı bir rek'attan on üç rek'ata kadar tek sayılarca kılınabilir.⁹³

İbn Ömer'den (r.a.) gelen bir rivayette o şöyle anlatır: Bir kimse Rasûlullah'a gece namazını sordu. Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Gece namazı ikişer ikişerdir. Sizden birisi sabah namazının girmesinden endişe ederse o zaman tek rek'at kılar; (bu tek rek'at) onun evvelce kılmış olduklarını tekleştirir.”⁹⁴ İbn Ömer'den gelen başka bir rivayette de o, şöyle anlatıyor: “Bedevîlerden bir adam Rasûlullah'a gece namazını sordu. O (s.a.s.) da 'İkişer ikişer' diye işaret etti. Vitrin de gecenin sonunda olduğunu söyledi.”⁹⁵ Hadislerde geçen ikişer ikişer kılmak demek, her iki rek'atta bir selam vermek demektir. Nitekim Ukbe b. Hureys'den (r.a.) rivayet edilen bir hadis bunu izah eder: İbn Ömer'e “İkişer ikişer, ne demek?” diye soruldu. İbn Ömer de (r.a.), “Her iki rek'attan sonra selam verirsin.” dedi.⁹⁶ İbn Ömer'den bu meyanda gelen hadislere bakıldığında bazı rivayetlerde bir adamın soruyu yönelttiği, bazılarında da bir bedevînin aynı soruyu yönelttiği şeklinde geçiyor. Aynî (v. 855/ 1451), bu farklı rivayetler hakkında şöyle der: Eğer konu, soranların müteaddit olduğuna hamledilirse buna bir itiraz yok; fakat soran şahıs aynı kişi ise o zaman İbn Ömer'in olayı nakleddenken aynı şahıs hakkında bir defasında bir adam başka bir defa da bir bedevî demiş olduğuna hükmetmek gerekir. Soruyu o şahıslarla birlikte bizzat İbn Ömer'in sormuş olması da ihtimal dâhilindedir.⁹⁷

Ukbe b. Müslim'den (r.a.) gelen bir rivayette Ukbe şöyle der: “İbn Ömer'e vitir namazını sordum. O da, 'Gündüzün vitrini biliyor musun?' dedi. Ben, 'Evet, o akşam

90 Serahsî, a.g.e., I/277.

91 Bk: Mervezî, a.g.e., s. 181-184; Aynî, Bedreddin Mahmud Ahmed, *Umdetü'l- Kâri fi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, İstanbul, 1308, VII/5.

92 Serahsî, a.g.e., I/ 294; Kâsânî, a.g.e., I/ 271; Merğînânî, a.g.e., I/148.

93 Şâfiî, a.g.e., I/143; Şîrâzî, a.g.e., I/ 83; Nevevî, a.g.e., I/430.

94 Buhârî, “Vitir”, 1; Müslim, “Salâtü'l-Müsâfirîn”, 145.

95 Ebu Davud, “Vitir”, 3; Müslim, “Salâtü'l- Müsâfirîn”, 153; Nesâî, “Kıyâmü'l-Leyl”, 134; İbn Mâce, “İkâme”, 116.

96 Müslim, “Salatü'l- Müsâfirîn”, 159.

97 Aynî, a.g.e., VII/3

namazıdır.'dedim. İbn Ömer, 'Doğru söyledin' dedi. Sonra şöyle devam etti: 'Bizler mesciddeyken bir adam ayağa kalkarak Rasûlullah'a vitir namazını sordu'...⁹⁸ Tahâvî (v.321/933), İbn Ömer'in Ukbe'ye verdiği "Sen gündüzün vitrini biliyor musun?" cevabının, akşam namazı gibi vitir namazının da üç rek'at olduğu anlamına geldiğini söyler. Ayrıca hadisin sonunda "Bir rek'at ile vitir yap" sözünün de "Daha önce kılmış olduğun namazına bir rek'at ilave ederek vitir (tek sayılı rek'at) haline getir." anlamına geldiğini ifade eder.⁹⁹ Aynı şekilde Aynî (v. 855/ 1451) de hadiste geçen "bir rek'at"tan kastın, bir rek'attan önce kılınan iki rek'at ile beraber olduğu, böylece (üç rek'at şeklinde) vitir kılınacağını söyler.¹⁰⁰ Bunu da "Gündüzün vitri akşam namazıdır."¹⁰¹ rivayetiyle delillendirir.¹⁰²

Hasan Basri (v.110/ 728) "Müslümanlar arasında vitir namazının, sonunda tek selamla üç rek'at olduğu konusunda icmâ vardır." der.¹⁰³ Ancak sahabeden gelen farklı rivayetler vitir namazının tek sayılı rek'atlarla da kılınabileceğini ortaya koyar:

"Vitir, her müslümanın üzerine haktır(vâcibdir). O halde onu isteyen beş, isteyen üç, isteyen de bir rek'at olarak kılsın."¹⁰⁴

"Beş (rek'atla) vitir kıl. Eğer gücün yetmezse üç, (buna da) gücün yetmezse bir (rek'atla vitir) kıl. Buna da gücün yetmezse işaret (îmâ) etmek suretiyle (vitir kıl).¹⁰⁵

"Rasûlullah on bir rek'at namaz kıları."¹⁰⁶

Sa'd b. Hişam'dan (r.a.) gelen bir rivayette, Sa'd'ın İbn Abbas'a Rasûlullah'ın vitirini sorduğunu, onun da kendisini Hz. Âişe'ye yönlendirip ona sormasını söylediğini belirtir. Bunun üzerine Hz. Âişe'nin (r.a.) yanına gidip ona sorar. O (r.a.) da şöyle cevap verir: "Hiç oturmadan sekiz rek'at kıları. Ancak sekizinci de otururdu. Sonra kalkar bir rek'at daha kıları. Sekizinci ve dokuzuncu rek'atta selam verirdi. Daha sonra kalkar iki rek'at da oturarak namaz kıları. İşte yavrucuğum bu namaz on bir rek'attir. Yaşlanıp da şişmanlayınca yedi rek'at vitir kılıyordu. Ancak altıncı ve yedinci rek'atta oturuyordu, selamını da yedinci rek'atta veriyordu. Sonra da kalkıyor

98 Hadisin devamı Buhârî ve Müslim'de geçen İbn Ömer'den gelen rivayetle aynıdır.

99 Tahâvî, Ebu Cafer Ahmed, Şerhu Meâni'l- Âsâr, Kahire, ts, I/279.

100 Aynî, a.g.e., VII/4.

101 *Muvatta*, "Teheccüd", 22.

102 Aynî, a.g.e., VII/4.

103 Kâsânî, a.g.e., I/272.

104 Ebu Davud, "Vitir", 3.

105 Dârimî, "Salât", 210.

106 Buhârî, " Vitir", 1.

ve oturarak iki rek'at daha kılıyordu. Yavrucuğum, işte bu namaz da dokuz rek'attır. Rasûlullah hiçbir zaman geceyi sabaha kadar tamamen namaz kılarak geçirmedim..."¹⁰⁷

Hz. Âişe'den rivayet edilen diğer bir haberde şu ayrıntılar da vardır:

"Rasûlullah'ın gece namazı on üç rek'attı. Bunlardan beşini vitir olarak kılar ve beş rek'atın yalnız sonunda otururdu. Müteâkiben müezzin ezan okuyunca kalkar ve hafif iki rek'at namaz kılarıdı."¹⁰⁸

"Rasûlullah on bir rek'at namaz kılarıdı ve bir rek'at ile vitir yapardı."¹⁰⁹

"Rasûlullah beş veya yedi rek'at ile vitir yaptı."¹¹⁰

Vitrin bir rek'at olduğuna dair rivayetler, Hz. Âişe, İbn Ömer, Câbir, İbn Abbas, Fadl b. Abbas'dan; üç rek'at olduğu, Hz. Âişe, İbn Abbas, Hz. Ali, Ebu Eyyüb el-Ensârî, Ubey b. Ka'b'dan; beş rek'at olduğu yine Hz. Âişe, Ebu Eyyüb el-Ensârî'den; yedi rek'at olduğu, Hz. Âişe ve Ümmü Seleme'den rivayet olunduğu gibi dokuz, on bir ve on üç rek'at olduğuna dair rivayetler de vardır.¹¹¹

Sahih olarak gelen bu rivayetler de gösteriyor ki vitir namazının rek'at sayısı konusunda Müslümanlar arasında icmânın olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Çünkü vitir namazının bir rek'attan on üç rek'ata kadar tek sayılarca kılınabileceğini söyleyen fakihler vardır.¹¹² O zaman Hasan Basri'nin bu konuda icmâ olduğu sözüyle ağırlıklı uygulamayı ya da belli bir ulema topluluğu arasındaki fikir birliğini kastettiğini söyleyebiliriz. Nitekim İmam Şâfiî, icmâ konusunda ikili bir ayırmadan bahseder: "Biri hiç kimsenin habersiz kalmayacağı düşünülen bilgi çerçevesinde oluşan "âmme"nin icmâı, diğeri de bilginlere münhasır bilgi çerçevesinde oluşan "hâssa"nın icmâıdır. Hatta bundan hareketle icmâ-i ümmet ve icmâ-ı ulema ayırımının da üretilmiş olduğu söylenebilir. Topluma mal olmuş bir dinin temel değerlerinden oluşan birinci tür icmâ, dayanağı kesin nasslardan oluştuğu için yeni bir hüküm inşa etmemekte, daha çok nasslarla tesis edilmiş hükmü teyid ve te'kid etmek gibi bir işlev görmektedir. Bu noktada içerden olan hiç kimse, temelindeki nassları inkâr etmez. Fakat icmân diğeri ise bundan farklı bir durum arz etmektedir. Orada ileri sürülen icmâ

107 Ebu Davud, "Tatavvu", 26.

108 Tirmizî, "Salât", 334.

109 Mervezî, a.g.e., hd no: 65 (Abdürrezzak, *Musannef*, 3/35); Tahâvî, a.g.e., VII/280.

110 Mervezî, a.g.e., hd no: 109; Ayrıca bir çok sahabeden üç, beş... on üç rek'atla vitir kılınabileceğine dair maktu' rivayetler de vardır. Bk. Mervezi, a.g.e., s. 91-101.

111 Zebîdî, Zeynüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*, trc. Ahmed Naim, Ankara, ts., III/216.

112 İtr, a.g.e., s. 66-68.

kimi zaman sübûtu açısından zannî sayılan âhâd haberlere dayanmakta, kimi zaman da bu düzeyde bir dayanak bile gösterilememektedir. Görüldüğü gibi bu ikinci icmâ türü kendi içinde iki alt türe ayrılmakta ve birinci alt türü, zayıf da sayılsa bir nassa dayanmakta ve yine nassı te'kid edici bir işlev görmekte; diğer ikinci alt tür icmâ için ise nasslardan bir müstened bulunamamakta ve bu nedenle de bu icmâ türüne inşâî bir işlev yüklenmektedir.”¹¹³

Dolayısıyla bu konuda söz konusu edilen icmâları da bir takım âlimler arasında vuku' bulan görüş birliği anlamında düşünebiliriz.

Vitir namazının rek'at sayısı konusunda, son rek'at olarak yapılan vitir ile önceki rek'atların arasının selam ile ayrılıp ayrılmayacağı da ihtilafıdır. Hz. Âişe'den (r.a.) gelen rivayetlerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) her iki rek'atta bir selam verdiği ve vitir ile de önceki rek'atların arasını ayırdığına dair ifadeler vardır.¹¹⁴ İbn Ömer'in vitirde tek rek'at ile iki rek'at arasında selam verdiği ve bu arada bazı işlerinin yapılması için emirler verdiği de rivayet edilir. Başka bir rivayette de iki rek'at kıldıktan sonra hizmetlisine “Ey çocuk, bizim binek devemizi hazır et.” dedikten sonra kalkıp bir rek'at kıldığı da geçer.¹¹⁵

Hadislerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) uygulaması olarak, ilk iki rek'attan sonra “ikisinin arasını ayırıyordu” ifadesinin iki anlama da gelmesi muhtemeldir. Birincisi; bu, teşehhüd anlamına gelir ki, ikinci rek'attan sonra teşehhüde oturulup selam verilmeden üçüncü rek'ata kalkılır.¹¹⁶ İkincisi ise “ikisinin arasını ayırıyordu” ifadesi, ilk iki rek'at ile son rek'at arasında selam verilmesi anlamına gelir.¹¹⁷

Konuyla ilgili hadis metinlerinden, vitir olarak kılınacak namazın tek rek'at mı yoksa üç rek'at mı olduğu, ibârelerin mantûkunda açıkça anlaşılmamaktadır. Onun için de vitir namazının kaç rek'at olduğu ve nasıl kılınacağı konusu fakihlerce farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu durum hangisinin efdal olduğunda isabet etme çabasıyla kaynaklanmaktadır.

Vitir namazının rek'at sayısı ile ilgili görüşleri üç başlık altında toplamak mümkündür:

- Vitir, tek teşehhüd ve tek selamla üç rek'at halinde kılınır.

113 Aybakan, Bilal, *Fıkıh İliminin Oluşum Sürecinde İcmâ*, İstanbul, 2003, s.134.

114 Ebu Davud, “Tatavvu”, 26; Nesâî, “Sehv”, 74; İbn Mâce, “İkâmetüs-Salât”, 181.

115 Zebîdî, a.g.e., III/215.

116 Tahâvî, a.g.e., I/280.

117 Şâfîiler bu görüştedir ve bir rek'at ile de vitir kılınabileceğini söylerler. Bk. Askalanî, İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, trc.Beşir Eryarsoy, İstanbul, 2007, I/57.

• Vitir, biri ikinci rek'atın sonunda diğeri de üçüncü rek'atın sonunda olmak üzere iki teşehhüd ve bir selam ile kılınır. Hanefî mezhebinin tatbikatı böyledir.

• Vitir namazı, iki rek'atın bitiminde selam verilir; sonra da tek rek'at olarak kılınır ve selam verilir. Önceki kılınanlarla beraber bir'den on üçe kadar tek rek'at şeklinde kılınabilir. İmam Şâfî bu şekilde kılınabileceğini söyler.

Tek rek'at şeklinde kılınabileceği görüşünü destekleyen delil olarak şu hadis gündeme getirilir: “Bir adam İbn Ömer'e (r.a.) gelip vitri sorar. İbn Ömer de son rek'atla arasını ayırmasını söyler. Bunun üzerine adam, 'Ben insanların işte bu el-buteyradır (sonu kesiktir), demesinden korkuyorum' deyince İbn Ömer, 'Sen Allah'ın sünneti ile Rasûlünün sünnetini mi öğrenmek istiyorsun! İşte Allah'ın ve Rasûlünün sünneti budur' cevabını verir.”¹¹⁸

Nevevî (v.676/ 1277) bir rek'at ile de vitrin kılınabileceğini söyler. Aynî (v. 855/ 1451) ise Nevevî'nin bu görüşünü eleştirir. Aynî, ashabdan, tabînden ve daha sonra gelen âlimlerden vitir namazı konusunda gelen rivayetlerin aşikâr olduğunu belirtir ve Nevevî'nin bu görüşünün yanlış olduğunu ve şaşılacak bir şey olduğunu söyler.¹¹⁹

C. Vitir Namazında Kıraat

Namazın rükûnlarından olan kıraat vitir namazı için de geçerlidir. Dolayısıyla kaç rek'at kılınırsa kılınısın bütün rek'atlarda kıraat farzdır.

Kıraat, namazda kıyamda iken Kur'an'dan bir miktar (en az üç kısa ayet ya da o uzunlukta bir ayet) okumak demektir. Bu farzdır. Özellikle Fatiha'nın okunması ise vâcibdir. Hanefîler dışında kalan diğer üç mezhebe göre ise kıraatin en az miktarı her rek'atta Fatiha suresinin okunmasıdır.¹²⁰

Hadislerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vitir namazında özellikle okuduğu bazı sureler zikredilir. Ubey b. Ka'b'dan (r.a.) rivayet edildiğine göre o, şöyle demiştir: “ Rasûlullah, A'lâ, Kâfirûn ve İhlâs sûreleriyle vitir kıları.”¹²¹ Bu hadisin farklı bir rivayeti de şöyledir:

İbn Mes'ud (r.a.) annesini Rasûlullah'ın vitrini gözlemlemesi için gönderir. O da, Rasûlullah'ın üç rek'at vitir kıldığını, birinci rek'atta A'lâ, ikinci rek'atta Kâfirûn, üçüncü rek'atta İhlâs sûrelerini ve (üçüncü rek'atta) rukudan önce kunut duası okuduğunu aktarır.¹²²

118 İbn Mâce, “İkâmetüs-Salât”, 116.

119 Aynî, a.g.e., I/4-5.

120 Erdoğan, a.g.e., s. 307.

121 Ebu Davud, “Vitir”,4; Nesâî, “ Kıyâmü'l- leyli”, 37 veya 47,48,50; İbn Mâce, “İkâme”, 115.

122 Tirmizî, “Vitir”,337; Zeylaî, a.g.e., I/123.

Abdülaziz b. Cüreyc'den (r.a.) gelen bir rivayet ise şöyledir:

“Mü'minlerin annesi Âişe'ye (r.a.), Rasûlullah'ın hangi sûrelerle vitir kıldığını sordum. 'Birinci rek'atta A'lâ, ikinci rek'atta Kâfirûn ve üçüncü rek'atta İhlâs ve Muavvizeteynle (Felak ve Nas) kıları' dedi.”¹²³

Haris b. Abdillâh'dan (r.a.) gelen bir rivayette de Hz. Peygamber'in dokuz rek'at şeklinde vitir namazını kıldığı ve sırasıyla rek'atlarda şu sureleri okuduğu söylenir: Tekâsür, Kadir, Zilzâl, Asr, Kevser, Tebbet ve İhlâs.¹²⁴

Yukarıda bahsedilen hadislerde geçen surelerin vitir namazında okunması farz veya vâcib değildir. Bu rivayetler, vitir namazında anılan bu sureleri okumanın müstehab olduğunu göstermektedir.¹²⁵

Öte yandan bu konuda gelen rivayetler derlendiğinde bazı surelerin okunmasında ittifak edilmekle beraber, bazı surelerde farklılıklar görülmektedir.¹²⁶ Bu durum vitir namazında okunması şart koşulan belli bir surenin olmadığını göstermektedir. Ancak yukarıdaki hadislerde de geçtiği gibi A'lâ, Kâfirûn ve İhlâs surelerini okumak hem Hanefîlere göre hem de Şâfiîlere göre müstehabdır.

D. Vitir Namazında Kunut

Kunut, sözlükte ayakta durmak, itaat etmek, ibadet yapmak gibi anlamlara gelir.¹²⁷ Bu kelime Kur'an-ı Kerim'de on iki yerde farklı türevleriyle geçer: “Namazlarınıza ve özellikle orta namazınızı ifa etmeye dikkat edin ve Allah'ın huzurunda içten bir bağlılıkla (kânitîn) durun.”¹²⁸

Hadislerde de bu kelimenin sözlük anlamları çerçevesinde kullanıldığı görülmektedir. Ancak biz bu başlık altında sadece vitir namazında okunan kunutu ele alacağız. Vitir namazında okunan kunutun hükmü, yeri ve zamanı ile duaları konularından bahsedeceğiz.

1. Kunutun Hükmü Yeri ve Zamanı

Ebû Hanîfe'ye göre vitir namazında kunut duasını okumak vâcibdir. Vitir namazından başka bir namazda da kunut duası okunmaz.¹²⁹

123 Ebu Davud, “Vitir”, 4; İbn Mâce, “İkâme”, 115; Tirmizî, “Salât”, 337 Bu hadis hasen garibdir.

124 Mervezî, a.g.e., hd no:120 (Ebu Yâ'la, Müsned, I/ 356); Tahâvî, a.g.e., I/290.

125 Serahsî, a.g.e., I/294; Kâsânî, a.g.e., I/273; Şâfiî, a.g.e., I/144; Nevevî, a.g.e., I/434.

126 Tahâvî, a.g.e., I/288-290.

127 Cevherî, a.g.e., “k-n-t”, II/73-74; İbn Manzur, a.g.e., “k-n-t”, I/261.

128 Bakara, 2/238.

129 Serahsî, a.g.e., I/295-296; Kâsânî, a.g.e., I/273; Merğînânî, a.g.e., I/149.

İmameyn ve Şâfilere göre ise kunutun ramazan ayının ikinci yarısında vitir namazının son rekatında okunması sünnettir. Şâfiîler sabah namazında da kunut okunabileceğini söylerler.¹³⁰

Kunutun hükmü konusunda, vitir namazının hükmü konusundaki ihtilaf geçerlidir. Buna göre Hanefîler kunutu okumak vâcib derken; Şâfiîler sünnet olduğunu kabul ederler.

Hanefîlere göre kunutun yeri vitir namazının son rek'atında rükûdan öncedir. Hanefîlerin bu görüşü Übeyy b. Ka'b'dan (r.a.) gelen Rasûlullah'ın rükûdan önce kunut yaptığına dair rivayete dayanır.¹³¹

Şâfiîlere göre ise ramazan ayının ikinci yarısındaki vitir namazlarının son rek'atıyla, sabah namazının farzının son rek'atında rükûdan sonra yapılır. Şâfiîlerin kunutun sadece ramazanın ikinci yarısında okunacağı görüşü yine Übeyy b. Ka'b'dan (r.a.) gelen rivayete dayanır. Hz. Ömer (r.a.), Übeyy b. Ka'b'a ramazan gecelerinde imamlık yapmasını emrettiği zaman, ramazan ayının son yarısında kunut okumasını da emretmiştir.¹³² Şâfiîler bu hadisteki kunutu, özel manada kunut duası diye yorumlarken; Hanefîler bu rivayetteki kunut ifadesini vitirdeki kunut duası olarak değil, kıratın uzun olması şeklinde yorumlamaktadırlar.¹³³

Kunutun vitir namazının son rek'atında olacağı konusunda ittifak vardır. Ancak son rek'atta rükûdan önce mi yoksa sonra mı yapılacağı ihtilafli bir konudur. Hanefîler yukarıda zikredilen Übeyy b. Ka'b'dan (r.a.) gelen ilk rivayete dayanarak, rükûdan önce yapılması gerektiği kanaatindedirler.¹³⁴

Hanefî mezhebine göre kunut, unutulmuş okunmaz ve daha sonra rükû halinde hatırlanırsa geri dönülmez, düşer. Bununla beraber dönüp tekrar okunursa rükû yapmadan kişi namazını tamamlar.¹³⁵

Şâfiîler ise Hasan b. Ali'den gelen rivayete¹³⁶ dayanarak rükûdan sonra olacağı kanaatine varmışlardır. Ayrıca Şâfiîler sabah namazının farzının son rek'atında kunut yapılması gerektiğini de söylerler. Bu konuda Şâfiîlerin delili Enes'den (r.a.) gelen şu rivayettir:

Enes b. Malik'e "Peygamber sabah namazında kunut duasını okudu mu?" diye soruldu. O da, "Evet" dedi. Bunun üzerine kendisine rükûdan evvel mi kunut yaptı diye soruldu. O da, " Kısa bir süre rükûdan sonra kunut yaptı" dedi.¹³⁷

130 Şafiî, a.g.e., I/141; Maverdî, a.g.e., I/150-151; Nevevî, a.g.e., I/433.

131 Nesâî, "Kıyamü'l-leyl", 37; İbn Mâce, "İkâme", 120.

132 Mervezî, a.g.e., hd no: 225 (İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, II/202).

133 Serahsî, a.g.e., I/296.

134 Serahsî, a.g.e., I/296; Mergînânî, a.g.e., I/149; Kâsânî, a.g.e., I/274.

135 Kâsânî, a.g.e., I/274; Akyüz, a.g.e., II/210.

136 Mervezî, a.g.e., hd no:290 (İbn Hüzeyme, *Sahih*, II/ 151; Abdürrezzak, *Musannef*, III/118; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, II/20).

137 Buhârî, "Vitr",7; Ebu Davud, "Vitr",1; Nesâî, "Tadbîk", 27.

Serahsî (v. 483/ 1090), Şâfiîlerin kunutun yerini rükûdan sonra olarak belirlemelerini eleştirir ve bu durumu sabah namazında yaptıkları kunuta kıyas ederek ortaya koyduklarını söyler. Ayrıca bu konuda hiçbir naklî delilin olmadığını da ekler.¹³⁸

İbn Mâce'de Enes b. Malik'ten gelen rivayette ihtiyaç durumunda kunutun hem rükûdan önce hem de rükûdan sonra yapılabileceğine dair ifadeler vardır. Bununla beraber ashâbın kunut uygulamasıyla ilgili gelen haberleri farklılık arz eder.¹³⁹

Enes'den (r.a.) kunutun hem rükûdan önce hem de sonra okunacağına dair rivayetler vardır. Enes'in (r.a.), Muhammed ibni Sirîn tarikından mervî olan hadisinde kunutun mahalli rükûdan sonra olarak belirtilir ve Şâfiîler bu hadisle ihticac ederler. Hanefîler ise Enes'den (r.a.) gelen diğer rivayete göre rükûdan önce olduğu kanaatinde dirler. Her iki görüşün dayandığı hadisler de sahihtir.¹⁴⁰

Kunutun rükûdan önce olduğunu bildiren rivayetlerle sonra olduğuna işaret eden rivayetler arasındaki farklılıklar, bir tezaadın bulunduğu anlamına gelmez. Çünkü kunut, mübah bir fiildir ve Rasûlullah'ın hem rükûdan önce hem de sonra kunut yaptığı vâridir. Bu konuda gelen rivayetler ve ashâbın uygulamaları da gösteriyor ki kunutun rükûdan önce ya da sonra yapılması konusunda bir serbestlik söz konusudur.

Hanefîler ve Şâfiîler kunut okunacağına tek bir alınarak ellerin kaldırılacağını söylerler. Hz. Ali, İbn Mes'ud, Berâ b. A'zib'den gelen rivayetlerde kunuttan önce tek bir alınması uygulamasını belirtirler.¹⁴¹

Ellerin yedi yerde kaldırılmasını açıklayan rivayette de "namaza başlarken ve vitirde kunut duası okumadan önce" ifadeleri de yer alır.¹⁴² Kunutta, bir durumdan farklı bir duruma geçiş söz konusu olduğu için tek bir alınarak ellerin kaldırılması müstehaptır. Bazı fakihler kıraat durumundan farklı olsun diye eller yana salınır derken, bazıları da bu durumda elleri tıpkı öncesinde olduğu gibi üst üste koymak gerektiğini söylerler. Çünkü kunut da kıraate benzer. Hanefîler de bu görüşü benimser ve elleri bağlamak kıyamın sünnetidir, derler.¹⁴³

Vitir namazındaki kunut bu şekilde iken kıtlık, salgın hastalık, düşman saldırısı gibi umumî felaket zamanlarında da kunut duasının okunması fakihlerin çoğuna göre meşrûdur. Hatta bazı fakihler kunutun sadece böyle zamanlara mahsus olduğunu söylemektedir. (İbn Kayyim el-Cevziyye (v.751/ 1350) ile Şevkânî de (v.1250/1834)

138 Serahsî, a.g.e., I/296.

139 Bk. Mervezî, a.g.e., s. 138-152.

140 Zebîdî, a.g.e., III/230-231.

141 Mervezî, a.g.e., hd no: 268, 271 (Abdürrezzak, *Musannef*, 3/109; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, 2/214); Mervezî, a.g.e., hd no: 269 (İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, 2/206).

142 Zeylaî, a.g.e., I/126.

143 Serahsî, a.g.e., I/298.

bu görüşü tercih ederler.) Bu gibi durumlarda kunutun hangi namazlarda ve nerede okunacağı da tartışılmış, Hanefî ve Hanbelîler sabah namazının ikinci rek'atında, Şâfîler ise bütün farz namazların son rek'atında rükûdan sonra yapılacağına hükmetmişlerdir.¹⁴⁴

2. Kunut Duaları

Vitir namazında kunut duası olarak belirli bir duanın okunma zorunluluğu yoktur.¹⁴⁵ Bununla beraber hadislerde kunut duasıyla ilgili çok çeşitli rivayetler vardır.

Hanefî mezhebine göre Hz. Ömer'den (r.a.) rivayet edilen şu dua okunmalıdır:¹⁴⁶

“Allah'ım! Biz senden bize yardım etmeni, bizi bağışlamayı istiyoruz. Seni bütün hayırlarla övüyoruz. Sana şükrediyoruz. Sana nankörlük etmiyoruz. Sana isyan edip duranlarla ilişkimizi keseriz. Allah'ım! Biz ancak sana ibadet ederiz, senin rızan için namaz kılar ve secde ederiz. Senin rahmetine kavuşmak için koşarız ve çalışırız. Senin rahmetini umarız ve azabından korkarız. Kuşkusuz senin azabın kâfirlere erişecektir.”¹⁴⁷

Bu dua Kütüb-i Sitte içerisinde yer almamaktadır. Hz. Ömer ve Hz. Ali'nin bu duaları sabah namazında kunut olarak okudukları da rivayetler arasında zikredilmektedir.¹⁴⁸

Şâfîler ise hem sabah namazında hem de ramazanın son yarısında vitir namazında şu duayı okurlar:

“Allah'ım! Beni hidayet ettiklerinin arasında doğru yola ilet, beni âfiyet verdiklerinin arasında sağlık ve âfiyet üzere kıl, işlerini üstlendiklerinin arasında benim de işlerimi de üstlen. Bana verdiğin her şeyi hakkımda hayırlı kıl, beni hükmettiğin şeylerin şerrinden koru: Şüphesiz sen hükmedersin, ama hiçbir kimse sana hükmedemez. Senin dost edindiğin kimse zillete düşmez, senin düşman ilan ettiğin kimse de hiçbir zaman izzet bulamaz.

Ey Rabbimiz! Senin şanın çok yücedir, sen her şeyden yücesin.”¹⁴⁹ Bu duaları bilmeyen kimse “Rabbenâ âtinâ” duasını okur veya üç kere “Allahümmağfirli” diye niyaz eder ya da üç kere “Ya Rabbi” der. Bunlardan herhangi birisini yapması caizdir.¹⁵⁰

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vitrin sonunda şu şekilde dua ettiği de geçmektedir:

144 Koçak, Muhsin, “Kunut”, DİA, XXVI/380.

145 Tehânevî, a.g.e., I/403; Akyüz, a.g.e., II/209.

146 Tahâvî, a.g.e., I/249; Zebidî, a.g.e., III/239.

147 Kâsânî, a.g.e., I/293.

148 Tahâvî, a.g.e., I/249.

149 Tirmizî, “Salât”, 338; Dârimî, “Salât”, 214; Mervezî, a.g.e., hd no: 290.

150 Bilmen, Ömer Nasuhi, *Büyük İslam İlmihali*, Ankara, 1996, s. 152; Apaydın, a.g.e., I/305.

“Allah'ım! Ben gazabından rızana, cezandan affına sığınırım. Senden yine sana sığınırım. Ben seni lâyıkiyle övmekten acizim; sen, kendini övdüğün gibisin.”

Nesâî'de geçen bir rivayette de Hz. Peygamber'in (s.a.s.) selam verdiğiğinde üç ke-re “Subhâne'l- Meliki'l- Kuddûs” (Mülkün sahibi olan, bütün eksikliklerden berî olan Allah çok yücedir) dediği de geçmektedir.¹⁵¹

Sonuç

Vitir namazı konusunda iki bölüm halinde sunduğumuz bu çalışmada birinci bölüm, hükmü üzerinde ortaya konulan görüşler, mezheplerin sünnete yaklaşımı, yöntem farklılıkları ve vitir namazı ile ilgili farklı rivayetlerle çerçeveselenmektedir. Burada verdiğimiz bilgilere göre Ebu Hanîfe “Allah size bir namaz ziyade etti.” hadisinden yola çıkarak ziyadenin vâcib sonucuna götürdüğünü ve vitir konusunda gelen diğer rivayetlerdeki emir sigalarının da bu durumu açıkça ortaya koyduğunu söyler.

Şâfîîler, farzlara ilave bir namaz ekleyerek farzların sayısını artırdıkları iddiasıyla Hanefîleri eleştirirler. İlk dönem fıkıh eserlerine bakıldığında bu konuda yapılan itirazın öncelikle farzlara ilave yapılamayacağı noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Ancak Hanefîler vitir namazını beş vakit farz namaz ile bir tutmazlar. Hem sübût hem de delâlet bakımından kesin bir delil ile Şâri' Teâlâ tarafından emredildiğini iddia etmezler. Hal böyleyken Şâfîîler bu namazı diğer sünnet namazlardan daha önemli görürler. Hadislerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) bu konuda serdettiklerini de önemine binâen tavsiye olarak ele alırlar. Ancak Ebu Hanîfe, emir sigasıyla geçen ifadeleri vücûba hamlederek bu namazın vâcib olduğu hükmüne varmıştır. Ebu Hanîfe'nin iki öğrencisi Ebu Yusuf ve İmam Muhammed de dâhil diğer mezhep imam-ları ise bu namazın sünnet namazlardan daha kuvvetli bir müekked sünnet olduğunu savunurlar. Aslında her iki görüşü de savunanlar olaya farklı açılardan yaklaşarak bir/aynı sonuca varmışlarsa da sonuçta bu namazın önemini vurgularlar ve uygulamasını şiddetle savunurlar.

Ancak Ebu Hanîfe'nin vitir konusundaki hadislerden yola çıkarak vâcib hükmüne varması eleştiriye açık görünmektedir. Zira bu yaklaşım, başka konularda gelen hadisleri düşündüğümüzde aynı bakış açısıyla birçok konuda vâcib hükmüne varılmasına kapı aralar. Şâfîîlerin bu namazı müekked sünnet olarak görüp ve diğer sünnet namazlardan daha önemle ele almaları, daha isabetli bir ictihad hüviyetindedir. Fakat şunu da hemen ifade edelim ki, bütün müctehid imamlar tek bir hedef doğrultusunda ictihadlarını ortaya koyduklarına göre onlardan herhangi birinin görüşüne göre amel eden herkes hayır üzeredir.

151 Tirmizî, “Da'âvât”, 113; Ebu Davud, “Vitir”, 5; Nesâî, “Kıyâmü'l-leyl”, 51; İbn Mâce, “İkâmetü's-salât”, 117; Tahâvî, a.g.e., I/292; İtr, a.g.e., s. 76.

Vitir namazı ile ilgili mevkuf rivayetlerle beraber dört yüze yakın hadisin yarısından fazlası kütüb-i tis'a'da yer alırken diğerleri de musannefler ve diğer hadis kitaplarında geçmektedir. Teferruatıyla ve farklılıklarıyla bu namaz hakkında gelen bu kadar rivayet de göstermektedir ki vitir, ihmali düşünilemeyen bir ibadettir.

Hz. Peygamber'in günün son namazı olarak kıldığı vitrin eda ediliş şekli hakkında da çok farklı rivayetler gelmiştir. Bu sebeple de fakihler, farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Şâfiîler bu namazı hep gece namazıyla beraber anarak tek rek'atlı olmak üzere bir'den on üç rek'ata kadar kılınabileceğini söylerken; Hanefîler bu namazı daha özel bir yere koyarak ve üç rek'at kılınması konusundaki rivayetlere de dayanarak sadece üç rek'atla kılınabileceği kanaatine varmışlardır. Ancak Şâfiîlerin bu konudaki tutumu daha isabetli olsa gerek. Öyle anlaşılıyor ki, bu namaz, insan fizyolojisine ve şartlara göre farklı rek'atlarla kılınabilmektedir. Nitekim Hz. Peygamber de yaşı ilerleyince böyle bir farklılığa gitmiştir.

Vitir namazında Hz. Peygamber'in özel olarak okuduğu sûrelerin yanı sıra, okuduğu kunut duası ve yeri hakkında da ihtilaf mevcuttur. Hanefîler arasında meşhur olan kunut duası Kütüb-i Sitte içerisinde yer almazken; Şâfiîlerin okuduğu dua, sahih rivayetlerle Kütüb-i Sitte içerisinde bulunmaktadır.

Kur'an'da birçok ayette namazın insan üzerinde etkisi vurgulanmış, iman etmenin bir göstergesi olarak mü'minlerin özellikleri arasında hep ilk sırada yer almıştır:

“Sana Kitap'tan vahyedileni oku (ve insanlara tebliğ et); namazı da gereği gibi kıl; çünkü (gereği gibi kılınan) namaz her türlü ahlâksızlık ve kötülükten alıkoyar. Allah'ın zikri/O'nun uyarı ve hatırlatması-mesajı/O'nu anmak (ve de O'nun tarafından anılmak) hiç şüphesiz ki her şeyden büyüktür. Allah ne yaparsanız bilir.” (Ankebût, 29/ 45).

Gerek hükmü gerekse kılınışındaki farklılıklar bakımından vitir namazı hakkında bu kadar ihtilaf varsa da bu namazın Müslümanların amelî hayatlarını zenginleştiren, onlara kulluk bilincini aşıl原因 bir ibadet olduğunda şüphe yoktur.